

ורבי יוסי מתיר. שהואיל ותורת כלי עליו אינו נראה כבונה.

אמר רבי אליעזר: מעשה בבית כנסת שבטבריא, שהיו נוהגין בו היתר בנגר שיש בו גלוסטרא לנעול בו בשבת. עד שבא רבן גמליאל והזקנים ואסרו להן! והרי זה ראייה לדברי.

רבי יוסי אומר: המעשה היה להיפך: איסור נהגו בו, ובא רבן גמליאל והזקנים והתירו להן! (97)

גמרא:

ומבארין פלוגתייהו דרבי אליעזר ורבי יוסי:

בניטל הנגר באגדו, כשהנגר קשור ותלוי בדלת בחבל חזק, שאפשר לטלטלו על ידי אותו חבל ואינו נפסק — **כולי עלמא לא פליגי** דמותר לנעול בו, שהואיל והוא קשור ותלוי היטב, ניכר הדבר שעומד לנעילת הדלת, ואינו נראה כבונה.

כי פליגי: בשאינו ניטל באגדו, כשהחבל קא-א

ובלבד שלא יחליפו ויעבירו מרשות אחת לשניה דרך מקום פטור, אפילו כשעשו הנחה באמצע במקום פטור, גזירה שמא יבאו להעביר מרשות לרשות ישירות בלא הנחה באמצע.

ולכן אוסרין רבנן ליטול מפתח מאיסקופה, שהיא כרמלית, ולפתוח ולנעול בו ולהחזירו אח"כ לחלון של ארבעה שהוא רה"י. אעפ"י שהיתה הנחה של המפתח באמצע הדרך, בתוך המנעול, שהוא מקום פטור. (96)

מתניתין:

נגר, שבהוא בריח שתוחבים בחור שבמפתח לנעול בו הדלת, **שיש בראשו גלוסטרא**, שהוא עבה וגדול בראשו כמו רימון, ועל ידי כן יש עליו תורת כלי, שראוי לדוך בו פלפלין.

בכל זאת **רבי אליעזר אוסר** לנעול בו את הדלת בשבת, אלא אם כן הוא קשור ותלוי בדלת.

שאם אינו קשור ותלוי בדלת, הוא נראה כבונה, בנעילתו.

96. לעיל פז ב מבואר דרב דימי עצמו לא אסר להחליף אלא בין רשויות שאסור לטלטל ביניהם מדאורייתא. והכא מבואר דאסור אף ברשויות דרבנן. וצריך לומר דהגמ' קאמרה דמכאן ראייה לרב דימי ועדיפא מדרב דימי שמחמירה הברייתא יותר ממנו, ורב דימי מודה בכך אלא שהוא מוכיח מהסוגיא דלעיל דלא כברייתא זו. לעיל פז ב בתוד"ה הכא.

97. והא דאמרין בעלמא שדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתירן

"וכן חנויות" ואיך יתכן לומר דרישא וסיפא פליגי, והגמרא היתה צריכה להקשות מרישא לסיפא כככל הש"ס. והביאו בשם הר"ח דלא דגרסינן אם @39 אין להם @49 בית שער @39 ללא לכאן ולא לכאן וכן חנויות@49 וכו', ולא כברייתא זו כלל דרבי מאיר גזר גם אטו איסור טלטול מדרבנן רק במשנה מבואר כן.

והריטב"א מוסיף שהכרח הגמ' דר"מ חזר בו מדלא השיב כלום לרבנן במתניתין על ראיתם מירושלים.

מתניתין:

נגר הנגרר, בריח הקשור בדלת אבל אינו תלוי באויר, שהחבל ארוך ועל ידי כן נגרר הנגר בארץ, ואינו נראה כקשור (102) – נועלין בו במקדש.

לפי שהאיסור לנעול בו אינו אלא שבות בעלמא מדרבנן, שמאחר שהוא קשור לדלת ועומד לשם כך, אינו כבונה ממש, אלא שנראה כבונה הואיל והוא נגרר בארץ. ולכן מותר לנעול בו במקדש, שאין שבות נוהג במקדש כי לא גזרו חכמים שם.

אבל לא נועלין בו במדינה! שמחוץ למקדש אין נועלין בו, היות וכאמור הדבר אסור משום שבות. (103)

דק, שאם בא לטלטלו על ידי אותו החבל, מיד הוא נפסק.

דמר רבי יוסי סבר: כיון דיש בראשו גלוסטרא, תורת כלי עליו, ונראה לכל שרק לפי שעה הוא מניחו שם, (98) הלכך אינו נראה כבונה. (99)

ומר רבי אליעזר סבר: כיון דאינו ניטל באיגדו, לא! כיון שהחבל כל כך דק, הרי הוא כאילו אינו קשור כלל, ולא ניכר שעומד לנעילת דלת. (100)

ועל אף שיש לו גלוסטרא, הרי הוא נראה כבונה בשבת על ידי נעילתו. (101)

הוא לא מיחזי כבונה ומותר אף בשאינו קשור כלל לדלת. ולא נחלקו אלא כשיש לו רק גלוסטרא דלר"א לא הוי כלי בכך שהגלוסטרא טפלה לנגר ודינה ככל נגר דצריך שיהא קשור ותלוי, ולרבי יוסי הגלוסטרא משוי לה כלי ואי"צ שיהא קשור ותלוי.

102. רש"י. ומתוך דבריו אלו הוכיח בב"י סי' שי"ג דהיינו ששני ראשיו מונחים לארץ. דאם היה רק ראש אחד מגיע לארץ אין ספק שהוא נראה כקשור. ולפי"ז אין לגרוס בגמ' "וראשו אחד מגיע לארץ" אלא "וראשו מגיע לארץ", דהיינו ששני ראשיו מגיעים לארץ. אולם ברא"ש נראה שגרס כגירסא דידן "וראשו אחד". ע"כ דברי הב"י.

[וברש"י שבת קכו א ד"ה שקשור ותלוי, מבואר להדיא כגירסא דידן שכתב "ראשו העליון [תלוי] אבל ראשו התחתון מגיע לארץ". וצ"ע לפרש דברי רש"י כאן].

103. וכשאין בראשו גלוסטרא קמירי. רש"י.

בפניהם, זה דוקא כשיודעים שהוא מותר ומחמירין על עצמם כדי שלא ירגילו בני אדם להקל ויבאו להתיר איסור. אבל אם מחמירין בטעות מותר להתיר להם. תוד"ה רבי יוסי.

98. רבינו יהונתן.

99. ואפילו אינו קשור כלל מותר. ומה דנקט אינו ניטל באיגדו, משום רבי אלעזר דאפילו בקשור אסור כיון שהחבל דק. אבל לרבי יוסי מותר בגלוסטרא אפילו בלא קשירה. ביאור הגר"א סי' שי"ג ס"ב בדעת רש"י. ועיי"ש בס"א דהטור והשו"ע חולקים שאפילו לרבי יוסי אינו מותר אלא דוקא כשקשור עכ"פ בחבל דק.

100. והוי כנגר המונח דלקמן דאסור לכולי עלמא. רש"י.

101. והריטב"א מפרש דניטל באיגדו היינו שעשו לנגר בראשו קשר שעל ידו תולין אותו בכותל, ובזה רבי אליעזר מודה, דכיון דכלי גמור

אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בנגרר, שהוא מותר אף במדינה.

אבל במה שרבי יהודה מתיר אף במונח, במקדש, אין הלכה כמותו.

לפי שהנגרר המונח, שאינו קשור כלל, הוי בונה ממש בנעילתו, מדאורייתא, כשאר נגרים ויתדות שנועצים בכותל.

שהרי הבונה כל שהוא חייב מן התורה. ומלאכה דאורייתא לא הותרה במקדש [מלבד הקרבת תמידין ומוספין ושאר קרבנות ציבור שדוחין את השבת מגזירת הכתוב].

אמר רבא: והוא, שהנגרר קשור בדלת עצמה, רק אז הוא נחשב כקשור, לפי שאז ניכר היטב שהוא משמש לנעילת הדלת. אבל אם הוא קשור במזוזה או בכריח הדלת אינו נחשב כקשור.

ומקשינן: איני. והא רבי טבלא איקלע למחזוא [שם עיר] וחזא ראה להחזוא נגר דהוה תלי בעיברא דרשא בכריח הדלת, והווי נועלין בו בשבת, ולא אמר לחו ולא מידי!

ומתריצין: ההוא — ניטל באיגרו הוח. שהיה קשור בחבל חזק, שאז מועיל אפילו בקשור לבריה.

ומה שאמר רבא דדוקא בקשור לדלת עצמה, היינו כאשר החבל הוא דק.

והנגרר המונח על הארץ, שאינו קשור כלל בדלת — כאן וכאן, בין במקדש בין במדינה, אסור לנעול בו, דהוי בנין ממש.

רבי יהודה אומר: הנגר המונח — מותר במקדש.

היות שאף אם אינו קשור כלל אין איסורו אלא משום שנראה כבונה, הואיל והוא מתוקן לכך מבעוד יום, ואין זה בנין ממש.

ולפיכך מותר הוא במקדש.

והנגרר מותר אף במדינה. שהואיל והוא קשור, אף שאינו תלוי, אינו נראה כבונה.

גמרא:

תנו רבנן: איזהו נגר הנגרר שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה?

כל שקשור ותלוי אלא שאינו תלוי לגמרי באויר, וראשו אחד מגיע לארץ.

רבי יהודה אומר: זה שקשור — אף במדינה מותר! (104)

אלא איזהו נגר שנועלין במקדש אבל לא במדינה?

כל שאינו לא קשור ולא תלוי בדלת, ושוממו, וכאשר מוציאו מהחור שבמפתן הוא מניחו על גבי הקרקע בקרן זוית.

104. היינו אפילו קשור בלבד ואפילו אינו תלוי כלל אלא מונח כולו לארץ, כדמוכח מהסיפא דבריו, דלא אסר אלא באינו קשור ולא תלוי. והא דנקט ברישא קשור ותלוי לאשמעינן דת"ק אסר אפילו קשור ותלוי עד שיהא כולו למעלה

שאם יש בראשו גלוסטרא הרי מתיר רבי יוסי לעיל אפילו באינו קשור כלל [עיי' הערה 99], והכא אפילו רבי יהודה בעי לכל הפחות שיהא נגרר במדינה. תוי"ט.

עשה לו בית יד, שחיבר ידית לנגר, והוא נראה כפטיש — מהו?

האם יהא מותר לנעול בו אפילו כשאינו קשור כלל, הואיל ומוכח לכל שהוא כלי?

אמר ליה אביי: **בוכנא קאמרת?**!

אם הוא נראה כפטיש שכותשין בו חטין ותבלינים, ודאי שמותר לנעול בו, משום שאין הדרך להשאיר כלי בתוך בנין ולבטלו שם, וממילא אינו נראה כבונה. (105)

איתמר: **אמר רבי נחומי בר אדא: עשה לו בית יד, מותר.**

ההוא שריתא קורה דהוה בי רב פדת, דהוה מידלו לה בי עשרה, שהיתה כבידה מאוד עד שהיו צריכים עשרה בני אדם להרימה, ושדו לה אדשא, היו משעינים אותה על הדלת בליה, כדי לסוגרה.

ולא אמר להו רב פדת ולא מירי.

כי אמר סבר — תורת כלי עליה!

שעל אף כובדה לא נתבטל ממנה שם כלי שהרי היא ראויה לישב עליה, ואיננה מוקצה, ומותרת בטלטול. (106)

ההיא אפיתא מכתשת של אבן גדולה דהות

רב אויא איקלע לנהרדעא. חזייה לההוא גברא דהוה קא קטיר בגמי, קשר את הנגר בעשב.

אמר לו: **דין לא נטרק!** זה אסור לנעול, לפי שקשירת גמי אינה נחשבת כקשירה כלל.

בעי רבי זירא: נקמז מהו?

עד עתה מדובר שהנגר נכנס רק בחור המפתן. ומסתפק רבי זירא מה הדין כאשר גדל אותו חור, והנגר נוקב עד הארץ.

אמר רב יוסף: **מאי תיבעי ליה לרבי זירא?** וכי לא שמיע ליה הא דתניא: **נשמט, שנפסק החבל שהנגר קשור בו, אסור לנעול בו. נקמז, מותר.**

ורבי יהודה אמר: נקמז, אף על פי שאינו נשמט, אלא הוא קשור, אסור.

ואמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בנקמז שאסור.

ומבארנין: **וטעמא מאי מדוע אסור בנקמז?**

אמר אביי: משום דמיחזי כבונה. שהואיל והוא נכנס בארץ הוא נראה כבונה.

בעא מיניה רב נחומי בר זכריה מאביי:

מהארץ. אבל רבי יהודה מתיר אף באינו תלוי כלל. תוס' הרא"ש.

וכן כתבו התוס' בשבת ככו א בד"ה שקשור, על דברי תנא קמא שמתיר נגרר במקדש דהיינו אפילו שני ראשיו על הארץ, ומה דנקט קשור ותלוי כדי להשמיענו דאפ"ה אסור במדינה.

105. אביי השיב לו שהרי תנן לעיל דנגר שיש

בראשו גלוסטרא דהיינו בוכנא דהכא דרבי יוסי מתיר והלכה כמותו. ביהגר"א סי' שי"ג ס"ב בדעת רש"י. עיי"ש שרש"י לשיטתו בהערה 99 דבגלוסטרא מותר אף בלא קשור כלל.

106. דוקא בזה שהיו רגילין לטלטלה תמיד בחול לנעול את הדלת לא נתבטל ממנה שם כלי אבל כלי אחר שמחמת כובדו אין רגילות

מתחילה, אבל כשהאהל כבר קיים והוא רק מוסיף עליו, מותר.

הנהו דיברי אילים דהוו ליה לרב הונא, דביממא בעו טולא בימות הקיץ, הם היו זקוקים לצל בשעות היום ובליליא בעו אורא ובלילה הם היו זקוקים לאור קר. והיו נוהגים בימות החול לפרוס עליהם מחצלת ביום ולהסירה בלילה.

אתא רב הונא לקמיה דרב לשאול כיצד לעשות בשבת עם המחצלת.

אמר ליה רב: בערב שבת לפנות ערב, כשאתה בא להסיר את המחצלת, אל תסירנה כולה מעל הגג. אלא זיל ברוך בודיאי גלול אותה והשאר אותה כרוכה על הגג, ושייר בה טפח, השאר טפח אחד פרוס כדי שיהא עליו שם אהל.⁽¹⁰⁷⁾

ולמחר, פשטה, פרוס את המחצלת, ומוסיף על אהל ארעי הוא, ושפיר דמי.

אמר רב משום רבי חייא: זילון הפרוס כנגד הפתח לצניעות — מותר לנטותו לפרוס אותו, ומותר לפורקו בשבת, ואין בזה משום בונה.

לפי שהזילון אינו קבוע שם אלא דרכו להתלות ולהסירו, והרי הוא כדלת בעלמא שמותר לפותחה ולנועלה בשבת.

בילת חתנים שעשויה כך, שיוצאים משני ראשי המטה באמציעתה, עמוד מכאן ומכאן, ועליהם מונח קנה, ופורסין עליו יריעה

בי מר שמואל, דהוה מחזקת אדריבא שהכילה חצי כור.

שרא מר שמואל למישדייה אדשא. כי אמר סבר — תורת כלי עליה!

שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב עמרם: נימא לן מר מחלין מילי מעלייתא דאמרת לן משמיה דרב אפי בכיפי דארבא, שהן קשתות שעושים על הספינה מדופן לדופן, רחוקים זה מזה כחצי אמה, ופורסים עליהם בגדים ומחצלות להגן מפני הקור והגשמים.

שלח ליה רב עמרם: הכי אמר רב אפי:

הני כיפי דארבא, בזמן שיש בהן טפח ברוחב כל קשת, שכבר יש עליו שם אהל בכך [ששיעור אהל, הוא לפחות טפח].

אי נמי, אפילו אין בהן טפח, אבל אין בין קשת זה לקשת זה שלשה טפחים, דאמרינן לבוד והוי כאילו כולם מחוברים יחד.

למחר בשבת — מביא מחצלת ופורם עליהן.

מאי טעמא?

מוסיף על אהל ארעי הוא. שהרי יש כאן אהל כבר מערב שבת, והוא רק מוסיף עליו, וגם הוא ארעי שאינו עשוי להישאר כך לתמיד, ושפיר דמי!

לפי שעשיית שאהל עראי אינה אסורה אלא מדרבנן, ולא אסרו אלא כשעושה אהל

107. אבל בעובי הכריכה בלבד לא סגי אף שיש בו טפח דלא מיחזי כאהל אלא בטפח הפרוס שנראה וניכר שהוא אהל. תו' הרא"ש.

לטלטלו בחול הוי מוקצה. תור"ה ההוא. [ולהלכה נפסק בשו"ע סי' ש"ח ס"ב דגם כלים אחרים אינם נעשים מוקצה מחמת כובדם].